

A. Korthals-Altes, “Februariramp”, Proza, lange tekst

D INHALTSVERZEICHNIS (Unterkapitel anklickbar mit Strg-Taste)

NL INHOUDSOPGAVE (klik op de hoofdstukken met ctrl-toets)

A. Korthals-Altes – Februariramp. Tekst A (zonder uitleg)	1
A. Korthals-Altes – Februariramp. Tekst B (met woordverklaringen)	3
NL Context: Watersnoodramp en cultureel geheugen	6
D Sprachniveau (rezeptiv) B1-B2 (Lehrkräfte)	6
D Literarisches Potenzial (Lehrkräfte)	7
D Didaktisches Potenzial (Lehrkräfte)	7
a. foto	9
b. kaart overstromingen	10
c. leeservaring	11
d. krantenartikel	12

A. Korthals-Altes – Februariramp. Tekst A (zonder uitleg)

Uit: *Dagboek van de Februariramp. Notities van een Leids student.* (Querido, 2003, p. 214-220)

Dagboek van de Februariramp (1953)

Notities van een Leids student

1 februari

Ik werd wakker met een vaag idee van gierende storm. In de badkamer was een ruit ingewaaid. De wind was nog harder dan gisteravond. We luisterden naar berichten over Roelands radio. Berichten over stormschade aan de kust. Gaan kijken? 'De boulevard schijnt weggeslagen te zijn', zei Roeland. Het klonk als een goeie grap. Maar toen we ons klaarmaakten, [...] leek het minder een grap te worden. De berichten kwamen steeds sneller: Texel, Walcheren, Zeeuws-Vlaanderen, Dordrecht en Rotterdam gedeeltelijk onder water. Op weg naar Hans hoorden we dat in Katwijk de 'Brittenburg' zou zijn vernield. Dat kon niet waar zijn, we zouden door zelf te zien dat gerucht logenstraffen. De tram bracht ons naar Noordwijk, waar inderdaad de boulevard voor de helft was afgebrokkeld. Bunkers waren naar beneden gevallen, de duinen afgekald tot kliffen. Een kotter lag op 't strand. Halverwege Katwijk sloegen we de binnenweg maar weer in. Bij de sluis was het één grote ravage, die ons ontstelde. Toen was het feit dat 'onze' Brittenburg in stukken lag ook niet meer zo verrassend.

Toen we weer thuis waren, zag ik plotseling Roeland beneden bezig allerlei warme kleding aan te trekken. 'Er is een radio-oproep geweest dat alle studenten zich op hun sociëteit moeten melden om hulp te verlenen'. Snel griste ik van alles bij elkaar, had toevallig een windjack, leende truien van Willem. Tegen zessen was ik op sociëteit, waar alles door elkaar liep; studenten, burgers, meisjes die brood smeren. Je naam opgeven, telefoonnummer. [...]

Dan: Spijkenisse. De eerste verdrongen polders. Poortugaal. Het ziet er doordrustig uit alsof 't vanzelf spreekt. In het dorp worden we na wat klooiën doorgestuurd. Zandzakken leggen in linies langs en half over de weg. Dat hebben we sinds de schuilkelders niet meer gezien. Voor Abbenbroek zakt de bus in de klei weg. Eerstejaars, duwen! Verder gaat 't, enorme files. Vee wordt langs gedreven, mensen met koffers, kinderen. [...]

4 februari

In het rampgebied blijken bootjes met bemanning nodig: van de eerste zijn er te weinig, van de tweede te veel. Wanhopig geknoei. Zeven man voor één vletje is natuurlijk pure waanzin. Die dag zal ik niet gauw vergeten; mensen die echt hersenloos van dadendrang waren, domweg op auto's sprongen, geeft niet waarheen – voornamelijk ook om wat te zien, het doen werd een tweede.

5 februari

Het was nog nacht toen we, geteld als 9 man, maar met 10 in werkelijkheid, afvoeren onder de donkere bruggen van Dordt door. Bij het passeren van Willemstad werd het licht. Goeree-Overflakkee lag rechts. Enorme gaten in de dijken waren zichtbaar. Een vloot van ontelbare schepen van allerlei soort en nationaliteit, vliegtuigen en helikopters [...]. In Zijpe legden we aan.

9 februari

In de ochtend losten we een aak met schoenen, schoenen, in alle soorten, duizenden paren voor een eiland van geëvacueerde klompendragers. Wie er om gevraagd had, mag Joost weten. Geen enkel adres in de stad wilde onze schoenen hebben. 's Middags met de Engelsen naar Nieuwerkerk, na veel gezanik met de motoren. Voor de lijken hadden we een kleine dinghie in de rubberboot mee. We legden aan bij de boerderij waar gistermiddag de jongen was gevonden, moeizame landing vanwege het prikkeldraad, waarna we nog een eind moesten waden door een ondergrond van de vette modder. We legden het kind in de dinghie, bedekten het met een laken dat ik in 't huis vond. Waarom had ik dat gisteren niet meteen gedaan? Nu hadden vannacht de ratten de neus weggevreten. Op 't erf ernaast, zei de gids, een schaapherder die zijn hele kudde verloren had, lag een ander lijk. De volwassen vrouw was zo zwaar dat we haar op een deur moesten laden en met z'n zessen op dwarsliggers torsen. Uit haar mantelzak stak een stuk brood met slierten spek. Ik dacht: als ze dat brood niet had klaar gemaakt had ze zich misschien nog kunnen redden.

13 februari

Een snelboot brengt ons door het Kanaal buitengaats, waar de mijnneveger Marsdiep ligt te wachten. We moeten het met wat boterhammen doen de hele dag. De boot is vol mensen die het levende vee hebben helpen redden, hun taak is afgelopen. Om 4 uur leggen we aan in Rotterdam, en een paar uur later zijn we in Leiden. Daar is alles normaal. Wij worden met onze kaplaarzen, stoppelbaarden van 2 weken, haveloze windjacks en kwasi-onverschillige verhalen als vreemde dieren bekeken. Iedereen moet, met z'n herinneringen alleen, gewoon weer verder.

A. Korthals-Altes – Februariramp. Tekst B (met woordverklaringen)

Uit: *Dagboek van de Februariramp. Notities van een Leids student.* (Querido, 2003, p. 214-220)

Dagboek van de Februariramp (1953)

Notities van een Leids student

1 februari

1 Ik werd wakker met een vaag idee van gierende¹ storm. In de badkamer was een ruit
2 ingewaaid². De wind was nog harder dan gisteravond. We luisterden naar berichten over
3 Roelands radio. Berichten over stormschade aan de kust. Gaan kijken? 'De boulevard³
4 schijnt weggeslagen te zijn', zei Roeland. Het klonk als een goeie grap. Maar toen we ons
5 klaarmaakten, [...] leek het minder een grap te worden. De berichten kwamen steeds
6 sneller: Texel, Walcheren, Zeeuws-Vlaanderen, Dordrecht en Rotterdam gedeeltelijk
7 onder water. Op weg naar Hans hoorden we dat in Katwijk de 'Brittenburg' zou zijn
8 vernield. Dat kon niet waar zijn, we zouden door zelf te zien dat gerucht logenstraffen⁴.
9 De tram bracht ons naar Noordwijk, waar inderdaad de boulevard voor de helft was
10 afgebrokkeld. Bunkers waren naar beneden gevallen, de duinen afgekalfd⁵ tot kliffen.
11 Een kotter⁶ lag op 't strand. Halverwege Katwijk sloegen we de binnenweg maar weer in.
12 Bij de sluis was het één grote ravage⁷, die ons ontstelde. Toen was het feit dat 'onze'
13 Brittenburg in stukken lag ook niet meer zo verrassend.
14 Toen we weer thuis waren, zag ik plotseling Roeland beneden bezig allerlei warme
15 kleding aan te trekken. 'Er is een radio-oproep geweest dat alle studenten zich op hun
16 sociëteit⁸ moeten melden om hulp te verlenen'. Snel griste⁹ ik van alles bij elkaar, had
17 toevallig een windjack, leende truien van Willem. Tegen zessen was ik op sociëteit, waar
18 alles door elkaar liep; studenten, burgers, meisjes die brood smeren. Je naam opgeven,
19 telefoonnummer. [...]
20 Dan: Spijkenisse. De eerste verdronken polders. Poortugaal¹⁰. Het ziet er doordrustig
21 uit alsof 't vanzelf spreekt. In het dorp worden we na wat klooiën¹¹ doorgestuurd.
22 Zandzakken leggen in linies langs en half over de weg. Dat hebben we sinds de
23 schuilkelders¹² niet meer gezien. Voor Abbenbroek zakt de bus in de klei weg.

¹ **gierend** – gieren: huilen, schreeuwen

² **een ruit ingewaaid**: het vensterglas brak

³ **de boulevard**: wandelweg in de stad of langs de zee

⁴ **logenstraffen**: bewijzen dat het fout is

⁵ **afgekalfd** – afkalven: afgebroken/afgebrokkelde stenen

⁶ **de kotter**: schip

⁷ **de ravage**: een grote schade

⁸ **de sociëteit**: vereniging of gebouw, hier in de universitaire context

⁹ **griste** – grissen: snel iets pakken met de handen

¹⁰ **Poortugaal**: dorp bij Rotterdam

¹¹ **klooiën**: iets doen zonder doel en systeem

¹² **de schuilkelder**: joden doken tijdens WOII in schuilkelders onder

24 Eerstejaars¹³, duwen! Verder gaat 't, enorme files¹⁴. Vee wordt langs gedreven, mensen
25 met koffers, kinderen. [...]

4 februari

26 In het rampgebied blijken bootjes met bemanning nodig: van de eerste zijn er te weinig,
27 van de tweede te veel. Wanhopig geknoei¹⁵. Zeven man voor één vletje¹⁶ is natuurlijk
28 pure waanzin. Die dag zal ik niet gauw vergeten; mensen die echt hersenloos van
29 dadendrang waren, domweg op auto's sprongen, geeft niet waarheen – voornamelijk
30 ook om wat te zien, het doen werd een tweede.

5 februari

31 Het was nog nacht toen we, geteld als 9 man, maar met 10 in werkelijkheid, afvoeren
32 onder de donkere bruggen van Dordt door. Bij het passeren van Willemstad werd het
33 licht. Goeree-Overflakkee lag rechts. Enorme gaten in de dijken waren zichtbaar. Een
34 vloot van ontelbare schepen van allerlei soort en nationaliteit, vliegtuigen en helikopters
35 [...]. In Zijpe legden we aan.

9 februari

36 In de ochtend losten¹⁷ we een aak¹⁸ met schoenen, schoenen, in alle soorten, duizenden
37 paren voor een eiland van geëvacueerde klompdraggers¹⁹. Wie er om gevraagd had,
38 mag Joost weten²⁰. Geen enkel adres in de stad wilde onze schoenen hebben. 's Middags
39 met de Engelsen naar Nieuwerkerk, na veel gezanik²¹ met de motoren. Voor de lijken
40 hadden we een kleine dinghie²² in de rubberboot mee. We legden aan bij de boerderij
41 waar gistermiddag de jongen was gevonden, moeizame landing vanwege het
42 prikkeldraad, waarna we nog een eind moesten waden door een ondergrond van de
43 vette modder. We legden het kind in de dinghie, bedekten het met een laken dat ik in 't
44 huis vond. Waarom had ik dat gisteren niet meteen gedaan? Nu hadden vannacht de
45 ratten de neus weggevreten.

46 Op 't erf ernaast, zei de gids, een schaapherder die zijn hele kudde²³ verloren had, lag
47 een ander lijk. De volwassen vrouw was zo zwaar dat we haar op een deur moesten

¹³ **Eerstejaars**: studenten in het eerste jaar aan de universiteit

¹⁴ **de files** – de file: een rij wachtende mensen of voertuigen

¹⁵ **het geknoei** – knoeien: iets onhandig (niet praktisch) doen

¹⁶ **het vletje**: kleine boot

¹⁷ **losten** – lossen: uitladen – een lading uit het schip brengen

¹⁸ **de aak**: schip

¹⁹ **de klompdraggers**: mensen die schoenen van hout dragen, hier beledigend voor mensen op het platte land

²⁰ **mag Joost weten**: spreekwoord – dat weet geen mens

²¹ **het gezanik**: problemen met de motor

²² **de dinghie**: een klein bootje uit rubber

²³ **de kudde**: groep schapen

48 laden en met z'n zessen op dwarsliggers²⁴ torsen²⁵. Uit haar mantelzak stak een stuk
49 brood met slierten spek. Ik dacht: als ze dat brood niet had klaar gemaakt had ze zich
50 misschien nog kunnen redden.

13 februari

51 Een snelboot brengt ons door het Kanaal buitengaats²⁶, waar de mijnenveger²⁷ Marsdiep
52 ligt te wachten. We moeten het met wat boterhammen doen de hele dag. De boot is vol
53 mensen die het levende vee hebben helpen redden, hun taak is afgelopen. Om 4 uur
54 leggen we aan in Rotterdam, en een paar uur later zijn we in Leiden. Daar is alles
55 normaal. Wij worden met onze kaplaarzen²⁸, stoppelbaarden van 2 weken, haveloze
56 windjacks en kwasi-onverschillige²⁹ verhalen als vreemde dieren bekeken. Iedereen
57 moet, met z'n herinneringen alleen, gewoon weer verder.

²⁴ **de dwarsliggers:** balken uit hout of staal

²⁵ **torsen:** de vrouw met grote moeite dragen

²⁶ **buitengaats:** buiten de haven

²⁷ **de mijnenveger:** vaartuig dat in de oorlog mijnen opzoekt

²⁸ **de kaplaarzen:** laarzen die boven de knie reiken

²⁹ **kwasi-onverschillig:** kwasi = zogenaamd, onverschillig = iets wat je niets uitmaakt

NL Context: Watersnoodramp en cultureel geheugen

Nadat er aan de [Watersnoodramp van 1953](#) in de schaduw van de Tweede Wereldoorlog maar weinig aandacht werd besteed in de daaropvolgende decennia, stond de grootste naoorlogse ramp van de Nederlandse geschiedenis des te meer in de belangstelling sinds de vijftigjarige herdenking in 2003. Het herdenkingsjaar 2003 neemt een symbolische rol in: vanaf nu kreeg de Watersnoodramp van 1953 meer aandacht dan ooit in zowel literatuur als film en theater, bijvoorbeeld in Margriet de Moors roman *De verdronkene* (2010) of Selma Noorts kinderroman *De zee kwam door de brievenbus* (2015). In 2003 uitgebracht, geldt het *Dagboek van de Februariramp: Notities van een Leidse student* van Korthals-Altes evenwel als drager van de culturele herinnering in de vorm van een egodocument en presenteert het de naoorlogse gebeurtenis in een nieuw licht door individuele en informele herinneringen van een student op de voorgrond te zetten. Sinds de jaren tachtig kregen individuele ervaringen van mensen die de vloed hebben meegemaakt meer ruimte en nam men afstand van de heroïsering en idealisering van de verslaggeving over de watersnoodramp in de jaren vijftig. In het kader van de "[groene transitie](#)" wordt in 2023, zeventig jaar na de ramp, de herdenking aan 1953 verbonden met visies op een [hevig bediscussieerde](#) toekomst waarin Nederland steeds meer door het water wordt bedreigd.

Bronnen:

Inge Duine. "[De watersnoodramp. Fictie, non-fictie en cultureel geheugen.](#)" Vooys, 2010.
Ad Zuiderent. "[Watersnood en literatuur.](#)" *Literatuur*, 2003.

D Sprachniveau (rezeptiv) B1-B2 (Lehrkräfte)

Syntaktisch

- Vorwiegend kurze Hauptsätze/Berichtstil

Wortwahl

- Spannungsaufbau durch Adjektive: „doodrustig“ (Z. 20) „wanhopig“ (Z. 27)
- Adverbien der Zeit: „gisteravond“ (Z. 2) „dan“ (Z. 20), „ochtend“ (Z. 36), „'s Middags“ (Z. 38)
- Vokabular angelehnt an WOI: „bunkers“ (Z. 10), „schuilkelders“ (Z. 23)
- Umgangssprache: „Gaan kijken?“ (Z. 3) „Mag Joost weten“ (Z. 38)
- Nautisches Vokabular, z.B. Bootarten: „vletje“ (Z. 27), „dinghie“ (Z. 40), „kudde“ (Z. 43) – für SuS nicht relevant, daher knapp erläutert in Fußnoten
- Bildliche Vorstellung durch genaue Beschreibungen der Orte (s. Material Karte) und der Route (Z. 31-35)
- Wenig metaphorische Sprache: „gierende storm“ (Z. 1)

D Literarisches Potenzial (Lehrkräfte)

Der Text beschreibt die Ereignisse während der Flutkatastrophe von 1953 in den Niederlanden aus der Sicht eines Studenten, der an Rettungseinsätzen beteiligt ist. Die Sprache und Berichterstattung ist sachlich, wegen der Ich-Perspektive jedoch nicht frei von Gedanken und Wertungen. Durch die persönliche Schilderung der Flut werden Orte und Erfahrungen sehr konkret. Hin und wieder werden die Emotionen und Gedanken der Hauptfigur geschildert: „Het klonk als een goeie grap“ (Z. 4), „grote ravage, die ons ontstelde“ (Z. 12). Der Referenzrahmen, um diese Katastrophe einzuordnen, ist der Zweite Weltkrieg (Z. 22-23).

Beginn und Ende des Textes bilden einen Rahmen. Zunächst scheint alles normal und alltäglich und die Ereignisse dringen nur indirekt durch das Radio durch. Dann sieht der Erzähler den Schaden mit eigenen Augen und nimmt als Teil einer Gruppe studentischer Helfer an Hilfsaktionen teil, für die er per Boot zu den überfluteten Gebieten reist. Im Tagebuchstil ist kein Platz für Idealisierung und Heroisierung: Pannen in der Planung (zu viele Schuhe am falschen Ort, Z. 36-38) und Fehl motivation von Freiwilligen (die primär schaulustig sind, Z. 26-30) werden offengelegt. Knapp zwei Wochen nachdem die Gruppe gestartet ist, kehrt sie nach Leiden zurück. Dort ist alles, wie am Anfang, wieder normal und alltäglich. Niemand weiß, was die Studenten gesehen und erlebt haben (wie das Bergen von Leichen, 44-47). Niemand interessiert sich für ihre Erfahrungen und Erinnerungen (Z. 51-57). Um den Umgang mit Tod und Zerstörung wird nicht viel Aufhebens gemacht. Als Egodokument relativiert dieses Tagebuchfragment damit dramatische Schilderungen von Rettungsaktionen nach der Flut, z.B. in zeitgenössischen Zeitungsartikeln. Der Schrecken, welcher in seinen Dimensionen nur mit Kriegserfahrungen vergleichbar zu sein scheint, darf nicht zum Ausdruck kommen.

D Didaktisches Potenzial (Lehrkräfte)

Das Tagebuch bietet einen authentischen Zugang zur Situation nach einer Flutkatastrophe. SuS erleben die Situation aus der Perspektive eines jungen Helfers und können seine Gefühle und Gedanken nachvollziehen. Anhand eines Vergleichs mit einem Zeitungsartikel können SuS Vor- und Nachteile beider Textgattungen in Bezug auf die Wiedergabe historischer Ereignisse erkunden.

(Pre-)Reading

- Visueller Einstieg über Assoziationen zu einem Foto der Flutkatastrophe (a.)
- Text kann in zwei Teilen gelesen werden (1. & 4. Februar (Beginn und allgemeine Hintergründe) und 5.-13. Februar (konkrete Rettungsaktion), Textversion A/B), ergänzend Karte „Overstromingen in 1953/Zeeuws Vlaanderen“ (b.)

While-Reading

- Erfahrungsorientiert: Wahrnehmung und Formulierung eigener Reaktionen auf den Text (c.)
- Erschließung von im Text geschilderten äußeren Vorgängen (entstandene Schäden: 1. Februar, Z. 1-19 und 5. Februar) und inneren Vorgängen (Erfahrungen und Gefühle des Studenten: 1. Februar, Z. 20-24, 9. und 14. Februar) z.B. in Form eines Interviews

Post-Reading

- Vergleich der Textgattung Tagebuch (*Welke kenmerken heeft een dagboek?*) und Zeitungsartikel (*Welke kenmerken heeft een krantenartikel?*) in der Schilderung von Rettungsaktionen in Bezug auf die Flutkatastrophe: Welches Bild entsteht in Korthals-Altes' Tagebuch von der Situation der Helfer? Welches (heroische) Bild gibt ein zeitgenössischer Zeitartikel?
- Kreative Verarbeitung des Vergleichs im Transfer von einer Textgattung (Zeitungsartikel) in die andere (Tagebuch): Wie würde einer der Helfer von Colijnsplaat die Aktion am Deich in seinem Tagebuch (realistisch) beschreiben? (d.)

a. foto

Bron: [HollandLandOfWater](https://www.hollandlandofwater.nl/)

b. kaart overstromingen

© Lencer, (https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Watersnood_van_1953.png) "Watersnood van 1953", <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/deed.de>.

c. leeservaring

- Wat voelde/zag/hoorde/rook je tijdens het lezen?
- Wat raakte/stoorde je?
- Wat viel je bijzonder op (bv. bepaalde woorden, zinnen etc.)?

- Toen ik dit las, voelde/zag/hoorde/rook ik...
- Wat mij raakt is...
- Wat mij stoort is...
- Mij valt op dat...

d. krantenartikel

[uit: “[Het wonder van Colijnsplaat.](#)” *Trouw* (14 februari 1953)]

Het wonder van Colijnsplaat¹ [...]

Ze zijn er in Colijnsplaat achteraf een beetje verlegen mee. Niemand had er eigenlijk nog bij stilgestaan², dat ze die rampzalige³ nacht van Zaterdag op Zondag iets bijzonders hadden gedaan. [...] Zij hadden, ruim honderd mannen sterk, hun lichamen tegen de dijk geworpen als levende zandzakken [...]. “Houen”, riep de bovenmeester⁴ wanneer hij een wit schuimende roller⁵ [...] zag aanstormen. Dan plantten⁶ hij en de andere mannen [...] hun rauwe⁷ schouders tegen de krakende vloedplanken⁸ en de anderen, rijen dik, drukten zich met bovenmenselijke kracht tegen elkanders lichamen. En zo hielden zij met hun eigen lichamen de dijk en daarmee het dorp Colijnsplaat op Noord-Beveland en de daarachter liggende rijke polders. [...]

¹ Colijnsplaat: dorp aan de Oosterschelde in Nederland

² stilgestaan: erover nagedacht

³ rampzalige: catastrofale

⁴ de bovenmeester: directeur van een school

⁵ de roller: zware golf in de zee

⁶ plantten: duwen, drukken

⁷ rauwe - rauw: simpel en sterk

⁸ de vloedplanken: brede stukken hout tegen het water